

ทรัพยากรสวนพริกไทย สู่เกษตรกรที่ยั่งยืน

ปรียาภา เมืองนก

สำนักส่งเสริมการเรียนรู้และบริการวิชาการ
มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์

ทรัพยากรสวนพริกไทยสู่เกษตรกรที่ยั่งยืน

ข้อมูลทางบรรณานุกรมของหอสมุดแห่งชาติ

National Library of Thailand Cataloging in Publication Data

ปริยาภา เมืองนก.

ทรัพยากรสวนพริกไทยสู่เกษตรกรที่ยั่งยืน. --ปทุมธานี : สำนักส่งเสริมการเรียนรู้และ
บริการวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์, 2563.
59 หน้า

1. การพัฒนาชุมชน. 2.ชุมชน--ไทย--ปทุมธานี. 3.ชุมชนสวนพริกไทย (ปทุมธานี). II. ชื่อเรื่อง.

307.1

ISBN 978-974-337-255-1

สงวนลิขสิทธิ์ตามพระราชบัญญัติ

ห้ามทำการลอกเลียนแบบไม่ว่าส่วนใดส่วนหนึ่งของหนังสือเล่มนี้

นอกจากจะได้รับอนุญาต

พิมพ์ครั้งที่ 1

บรรณาธิการอำนวยการ

คณะผู้จัดทำ

ศิลปกรรม

ออกแบบปก

พิสูจน์อักษร

ประสานงานผลิต

จัดพิมพ์โดย

ดำเนินการผลิตโดย

กุมภาพันธ์ 2563

ผศ.ดร.สุพจน์ ทรายแก้ว

รศ.ดร.นฤมล ธนานันต์

ผศ.เศกพร ต้นศรีประภาศิริ

ปริยาภา เมืองนก

รวีธร ฐานัสสกุล

วิษญะ ศิลาน้อย

วิณกร ที่รัก

ภัทรเวช ธราเวชรักษ์

ปริยาภา เมืองนก

ปริยาภา เมืองนก

ดร.วรรัตน์ สัมพัทธ์พงศ์

เมธี ถูกแบบ

ปริยาภา เมืองนก

สำนักส่งเสริมการเรียนรู้และบริการวิชาการ

มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์

เลขที่ 1 หมู่ที่ 20 ถนนพหลโยธิน ตำบลคลองหนึ่ง

อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี 13180

โทรศัพท์ : 02-909-3026

Email : learnoffice@vru.ac.th

บริษัท ซีดีพีรินท์ จำกัด

เลขที่ 1/50 หมู่ที่ 20 ถนนพหลโยธิน

ตำบลคลองหนึ่ง อำเภอคลองหลวง

จังหวัดปทุมธานี 13180 โทรศัพท์ 081-839-2719

จากใจผู้เขียน

ผู้เขียนเป็นอาจารย์นักพัฒนาท้องถิ่นจากมหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ มีงานที่รับผิดชอบหลักนอกเหนือจากงานสอน คืองานพัฒนาชุมชนท้องถิ่นบริเวณรอบมหาวิทยาลัยฯ เพื่อพัฒนาให้ชุมชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีแก้ไขปัญหาและให้การสนับสนุนตามความต้องการของชุมชนในจังหวัดปทุมธานี ทั้งนี้ผู้เขียนเคยมีประสบการณ์ในการพัฒนาชุมชนมาก่อน จากการทำงานที่สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) ซึ่งเป็นหน่วยงานภายใต้สังกัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ แต่งานเดิมนั้นเป็นงานพัฒนาชุมชนในจังหวัดกรุงเทพมหานคร ที่มีบริบทความเป็นชุมชนเมืองสูง ซึ่งต่างกับปัจจุบันที่ต้องพัฒนาชุมชนในจังหวัดปทุมธานีที่มีบริบทความเป็นชุมชนกึ่งเมืองกึ่งชนบท ทำให้ผู้เขียนมีความกังวลถึงแนวทางและวิธีการ

ในการพัฒนาชุมชนพอสมควร แต่ด้วยความเมตตาของท่านอธิการบดี (ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุพจน์ ทรายแก้ว) ที่เข้าใจถึงความกังวลนี้ ท่านจึงมอบโอกาสให้ ผู้เขียนได้ในการศึกษาเรียนรู้จากชุมชนต้นแบบที่ประสบความสำเร็จแล้วเพื่อเป็นตัวอย่างและแนวทางในการทำงาน ทั้งนี้ผู้เขียนจึงเริ่มต้นศึกษาชุมชนบ้านคลองบางสิงห์ หมู่ที่ 8 ตำบลสวนพริกไทย อำเภอมะเมือง จังหวัดปทุมธานี โดยได้ดำเนินการศึกษาเรียนรู้และถอดบทเรียนออกมาในรูปแบบหนังสือ และรูปแบบ วิดีทัศน์ ซึ่งเป็นที่มาของการเกิดหนังสือ “ทรัพยากรสวนพริกไทยสู่เกษตรกรที่ยั่งยืน” เล่มนี้ ทั้งนี้ผู้เขียนหวังเป็นอย่างยิ่งว่าหนังสือเล่มนี้จะสามารถถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านการพัฒนาชุมชนที่ยั่งยืนให้กับผู้อ่านทุกท่านได้สัมผัสแลกเปลี่ยนที่ผู้เขียนได้สัมผัส

CONTENT

บทนำ.....	1
รู้จักกับสวนพริกไทย.....	4
สถานที่สำคัญในสวนพริกไทย	10
คุณสมบัติของสวนพริกไทย.....	22
ราชภัฏกับสวนพริกไทย	40
บทส่งท้าย.....	50

ทรัพยากรสวนพริกไทย
สู่เกษตรกรที่ยั่งยืน

1 บทนำ

**“ถิ่นบัวหลวง เมืองรวงข้าว เชื้อชาวมอญ
นครธรรมะ พระตำหนักรวมนใจ สดใสเจ้าพระยา
ก้าวหน้าอุตสาหกรรม”**

นี่คือคำขวัญประจำจังหวัดปทุมธานี จังหวัด 1 ใน 5 พื้นที่ปริมณฑลของกรุงเทพมหานคร จังหวัดที่มีความหลากหลายด้านวัฒนธรรม และมีความผสมผสานกันระหว่างความเป็นเมือง และความเป็นชนบท เรียกได้ว่า มีทั้งพื้นที่อุตสาหกรรม และพื้นที่เกษตรกรรมหลอมรวมกันอยู่ในจังหวัดนี้ โดยเมื่อครั้งในอดีตสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว มีพระราชดำรัสโปรดให้พัฒนาพื้นที่ทุ่งรังสิตเป็นแหล่งผลิตข้าวเพื่อการส่งออกของไทย ให้รองรับกับสนธิสัญญาเบาว์ริงที่ทำไว้ร่วมกับประเทศอังกฤษ ต่อมาหลังการประกาศเลิกทาส ประชาชนจึงได้เข้ามาอาศัยอยู่ในพื้นที่และจับจองที่ดินเพื่อทำนาปลูกข้าวกันจำนวนมาก แต่ในปัจจุบันการพัฒนาประเทศที่เปลี่ยนไป ทำให้พื้นที่เกษตรกรรมบางส่วนของจังหวัดได้ถูกปรับเปลี่ยนไปเป็นพื้นที่อุตสาหกรรม เนื่องด้วยทำเลที่ตั้งของจังหวัดอยู่ใกล้กรุงเทพมหานคร จึงสามารถขนส่งสินค้าได้ทั้งทางบกและทางน้ำเข้าสู่ศูนย์กลางทางเศรษฐกิจของประเทศได้ในเวลาไม่นาน ดังนั้นภาคอุตสาหกรรมในจังหวัดปทุมธานีจึงเติบโตอย่างรวดเร็ว

2

รู้จักกับสวนพริกไทย

เมื่อ

ถึงเดือนเมษายน ตรงตามวันที่นัดหมายกับทางผู้ใหญ่เอ๋ไวนั้น ผู้เขียนรีบออกเดินทางจากมหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ เพื่อไปให้ถึงทันนัดหมายกับผู้ใหญ่เอ๋ในเวลา 10.00 น. โดยในการเดินทางครั้งนี้ มีผู้ร่วมเดินทางไปกับผู้เขียนด้วย อีก 4 คน คือ อาจารย์นักพัฒนาท้องถิ่นของมหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ ได้แก่ อาจารย์วิจิตร ฐานิสสกุล (อ.ปิงปอง) อาจารย์วิชชณะ ศิลาน้อย (อ.เพ็ญ) อาจารย์วิภากร ที่รัก (อ.เหวด) และ อาจารย์ภัทรเดช ธาราเวชรักษ์ (อ.โด่ง) ซึ่งเหตุผลที่ทางผู้เขียนได้พา อาจารย์นักพัฒนาท้องถิ่นของมหาวิทยาลัยอีก 4 ท่าน ร่วมเดินทางไป ครั้งนี้ด้วยนั้น เพื่อให้อาจารย์ทั้ง 4 ท่าน ได้ร่วมกันศึกษาจุดเด่น ความเข้มแข็ง และความสำเร็จของชุมชนแห่งนี้ เพื่อเป็นตัวอย่าง และเป็น ต้นแบบในการนำองค์ความรู้ที่ได้เรียนรู้ไปพัฒนาชุมชนอื่นในพื้นที่ จังหวัดปทุมธานีต่อไป ตามบทบาทหน้าที่หลักของอาจารย์นักพัฒนา ท้องถิ่นของมหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์

ผู้เขียนและคณะได้เดินทางมาถึงชุมชนบ้านคลองบางสิงห์ หมู่ที่ 8 ตำบลสวนพริกไทย ก่อนเวลานัดหมายประมาณ 10 นาที โดยสถานที่ที่ผู้ใหญ่เอ๋ ได้นัดหมายให้ผู้เขียนและคณะไว้คือ ศูนย์เรียนรู้การเกษตรพอเพียงของชุมชน ซึ่งตั้งอยู่ในบ้านของ “ป้าสมคิด” ปราชญ์ชุมชนประจำหมู่บ้าน (โดยผู้เขียนจะเล่ารายละเอียดของบุคคลท่านนี้ในบทต่อไป) เมื่อเดินทางมาถึงศูนย์เรียนรู้ของ

ชุมชน ผู้ที่อยู่รอต้อนรับผู้เขียนจะเป็นใครไม่ได้นอกจากผู้ใหญ่เอ๋ ซึ่งนับเป็นครั้งแรกที่ผู้เขียนได้พบกับผู้ใหญ่เอ๋ ผู้เขียนได้แนะนำตัวเองและคณะให้ผู้ใหญ่เอ๋ ได้ทำความรู้จัก และผู้ใหญ่เอ๋ก็ได้แนะนำป้าสมคิดผู้เป็นเจ้าของบ้านให้ผู้เขียนและคณะรู้จักเช่นกัน หลังจากนั้นป้าสมคิดก็ได้เชิญผู้เขียนและคณะเข้าบ้านและหาน้ำหาอาหารรับรอง และเพื่อไม่ให้เป็นการเสียเวลาผู้เขียนจึงได้เริ่มต้น

คลองบางสิงห์

ยังคำถามแรกกับผู้ใหญ่เอ๋ทันที หลังจากอดกลั้นมานานไว้หลายเดือน โดยคำถามแรกผู้เขียนได้สอบถามถึงประวัติความเป็นมาของชุมชนบ้านคลองบางสิงห์แห่งนี้ โดยผู้ใหญ่เอ๋เล่าย้อนความไปตั้งแต่ชื่อที่มาของคำว่าสวนพริกไทย ได้ความว่า ในอดีตมีชาวมุสลิมจำนวนหนึ่งอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานบริเวณหมู่ที่ 7 บ้านสวนพริกไทยในปัจจุบัน ซึ่งเป็นชุมชนมุสลิมที่สืบเชื้อสายมาจากชาวปัตตานี ได้เข้ามาตั้งถิ่นฐาน หลังถูกต้อนมาจากอาณาจักรปัตตานี โดยกองทัพ

สยาม จากประวัติศาสตร์บันทึกไว้ว่า เมื่ออาณาจักรปัตตานีแพ้สงครามราว พ.ศ. 2328-2429 (ค.ศ. 1785-1786) ตรงกับรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช (รัชกาลที่ 1) ได้ส่งกองทัพไปตีเมืองปัตตานี หลังจากชนะสงครามแล้วจึงได้กวาดต้อนผู้คนมายังบางกอกและจังหวัดใกล้เคียง เช่น แคว้นสะแบกบ้านแขก ถนนตก คลองแสนแสบ ปากลัด เพชรบุรี ปทุมธานี นนทบุรี เป็นต้น การตั้งถิ่นฐานในเขตปทุมธานีนั้น ชาวมุสลิมได้ประกอบอาชีพ

ปลูกพริกไทย เพื่อส่งผลผลิตให้แก่ส่วนกลาง (หลวง) ซึ่งมีสวนพริกไทยจำนวนมาก จึงเป็นที่มาของชื่อหมู่บ้านและตำบลเมืองทางราชการได้มีการแบ่งเขตจัดตั้งชื่อหมู่บ้าน จึงได้ชื่อว่าบ้านสวนพริกไทย และตำบลสวนพริกไทย

ส่วนชุมชนบ้านคลองบางสิงห์ หมู่ที่ 8 เดิมเป็นชุมชนเล็กๆ มีบ้านเรือนอาศัยอยู่น้อยอยู่ในเขตของหมู่ที่ 4 ตำบลสวนพริกไทย โดยประชาชนในชุมชนประกอบอาชีพทำนาทำสวนอาศัยน้ำจากลำราง เพื่อทำการเพาะปลูกข้าวและปลูกผัก มีน้ำขึ้นน้ำลงตามเวลา ต่อมาจึงมีการขุดคลองเพื่อขยายลำรางให้กว้างขึ้นเพื่อเชื่อมต่อระหว่างคลองเชียงรากและคลองเปรมประชา เมื่อประมาณ 40 ปีที่ผ่านมา และเมื่อมีประชากรมากขึ้นจึงได้แยกออกมาจัดตั้งเป็นหมู่บ้านใหม่ โดยตั้งชื่อชุมชนว่า “คลองบางสิงห์”

ประชาชนในหมู่ที่ 8 ส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ เป็นหมู่บ้านที่มีวิถีชีวิตอยู่ในวินัย กรอบศีลธรรม และจริยธรรมอันดีงาม บำรุงรักษาศิลปะ จารีตประเพณี ภูมิปัญญา และวัฒนธรรมที่สั่งมาของท้องถิ่น มีการทำกิจกรรมร่วมกัน เช่น ประเพณีสงกรานต์ ตักบาตรพระร้อย เข้าวัดฟังธรรม การละเล่นพื้นเมือง ประเพณีและวัฒนธรรมตามเทศกาลงานสำคัญทางศาสนา และราชพิธีต่างๆ

นอกจากนี้ผู้ใหญ่เอี้ยงเล่าให้ฟังเพิ่มเติมว่า ชุมชนบ้านคลองบางสิงห์ มีจุดเด่นในด้านเกษตร โดยเฉพาะการผลิตข้าวกล้อง จนถึงขั้นมีการรวมกลุ่มเป็นกลุ่มเกษตรกรทำนาสวนพริกไทย และกลุ่มวิสาหกิจชุมชนข้าวกล้องสวนพริกไทยที่สามารถผลิตข้าวกล้องและสร้างรายได้ให้กับสมาชิกกลุ่มเป็นกอบเป็นกำจนสามารถเลี้ยงส่งลูกให้จบปริญญาตรี

นายพนพร โพชนประดิษฐ์ (ผู้ใหญ่อ๋อ)

ได้หลายคน อีกทั้งยังได้รับการยอมรับในเรื่องคุณภาพการผลิตที่ขึ้นชื่อว่าเป็นข้าวปลอดสารเรียกได้ว่าประสบความสำเร็จถึงขนาดจัดตั้งเป็นศูนย์เรียนรู้การเกษตรพอเพียง (ศูนย์เครือข่าย) เพื่อให้บุคคลภายนอกได้เข้ามาศึกษาเรียนรู้ความสำเร็จของชุมชนบ้านคลองบางสิงห์ เพื่อปรับประยุกต์ใช้และพัฒนา กับชุมชนของตนเองต่อไป นอกจากนี้ยังมีองค์ความรู้การเกษตรด้านอื่นที่ชุมชนคลองบางสิงห์ได้ดำเนินการเพื่อพัฒนาชุมชนควบคู่กันไป ได้แก่ การปลูกผักปลอดสาร ผักไฮโดรโปนิคส์ การเพาะเห็ดนางฟ้าภูฐาน และงานหัตถกรรมจักสานตะกร้า เป็นต้น

3

สถานที่สำคัญในสวนพริกไทย

หลังจากที่ผู้ใหญ่เอ๋ได้เล่าถึงประวัติความเป็นมาและจุดเด่นของชุมชนแล้ว ผู้เขียนยังสนใจอยากทำความรู้จักชุมชนแห่งนี้ให้มากกว่านี้ จึงได้ขออนุญาตให้ผู้ใหญ่เอ๋พาผู้เขียนและคณะเดินสำรวจพื้นที่และบริบทชุมชน เพื่อศึกษาและทำความรู้จักกับชุมชนบ้านคลองบางสิงห์ให้มากกว่านี้ โดยผู้ใหญ่เอ๋ได้แนะนำสถานที่สำคัญของชุมชนให้ผู้เขียนและคณะได้รู้จัก ได้แก่ วัดบุญบางสิงห์ โบสถ์คริสต์จักรแบ็บติสต์พระคุณสวนพริกไทย โรงเรียนหอวังปทุมธานี ศูนย์เรียนรู้การเกษตรพอเพียง (ศูนย์เครือข่าย) และร้านค้าชุมชน (ตลาดนัดชุมชน)

สถานที่แรกที่ผู้ใหญ่อำพาไปทำความรู้จักคือ วัดบุญบางสิงห์ อย่างที่ผู้ใหญ่เอได้เล่าให้ฟังไปแล้วว่า ชุมชนบ้านคลองบางสิงห์ หมู่ที่ 8 แห่งนี้ ประชากรส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ ซึ่งสถานที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของคนในชุมชน สถานที่ประกอบพิธีทางศาสนา และกิจกรรมทางศาสนาต่างๆ ของชุมชน คือ วัดบุญบางสิงห์ ซึ่งวัดบุญบางสิงห์มีประวัติพอสังเขป ดังนี้ วัดแห่งนี้ได้เริ่มสร้างเป็นสำนักสงฆ์สวนพริกไทยเมื่อ พ.ศ. 2528 โดยมี นายสงวน และนางสมบุญ นิสการ บริจาคที่ดินสร้างวัดจำนวน 20 ไร่ 2 งาน 97 ตารางวา และเมื่อวันที่ 20 พฤศจิกายน พ.ศ 2533 ได้รับอนุญาตตั้งวัดชื่อว่าวัดบุญบางสิงห์ โดยวัดนี้ได้ดำเนินการก่อสร้างและปฏิสังขรณ์เสนาสนะภายในวัดไปแล้วคือวิหาร 1 หลัง ศาลาการเปรียญ 1 หลัง กุฏิสงฆ์ 7 หลัง ฌาปนสถาน 1 หลัง และหอระฆัง 1 หลัง นอกจากนี้ผู้ใหญ่ยังเล่าให้ฟังอีกว่า ทุกๆ เย็น เวลาประมาณ 5 โมงเย็น สมาชิกในชุมชนจะนัดหมายรวมตัวกันเพื่อสวดมนต์เป็นประจำ

จากที่ผู้ใหญ่อะเล้าให้ฟังถึงประวัติความเป็นมาของตำบลสวนพริกไทย ว่ามีชาวมุสลิมซึ่งเป็นผู้บุกเบิกเข้ามาอยู่อาศัยในพื้นที่บริเวณนี้ ตั้งแต่แรกเริ่ม ดังนั้น พื้นที่ตำบลสวนพริกไทยนี้จึงมีความหลากหลายทางด้านวัฒนธรรมอยู่พอสมควร จะเห็นได้จากสถานที่สำคัญทางศาสนา ที่มีทั้งวัด มัสยิด และโบสถ์ ซึ่งตรงกับสถานที่ที่ 2 ที่ผู้ใหญ่อะเล้าได้แนะนำให้ผู้เขียนและคณะได้รู้จัก คือ โบสถ์คริสต์จักรแบปติสต์พระคุณสวนพริกไทย โบสถ์แห่งนี้อยู่ภายใต้สังกัดการดูแลของสหกิจคริสเตียนแห่งประเทศไทย ซึ่งเป็นองค์การทางศาสนาคริสต์นิกายโปรเตสแตนต์ในประเทศไทย และเป็นองค์การทางศาสนาคริสต์ที่ใหญ่เป็นอันดับที่ 3 ในประเทศไทย

สถานที่ต่อไป คือ โรงเรียนหอวัง ปทุมธานี โรงเรียนแห่งนี้เป็นโรงเรียนที่ลูกหลานของคนในตำบลสวนพริกไทย เข้าศึกษามากเป็นอันดับต้นๆ โดยโรงเรียนแห่งนี้ก็เป็นอีกหนึ่งพื้นที่ที่ได้รับการบริจาคที่ดินจากคนในตระกูลนิลการ ผู้เป็นคนท้องถิ่นเดิมในตำบลสวนพริกไทย ซึ่งมีวัตถุประสงค์ที่ต้องการส่งเสริมให้ลูกหลานที่อยู่อาศัยในบริเวณพื้นที่แห่งนี้ได้มีสถานศึกษาในระดับมัธยมศึกษาที่จะเป็นแหล่งประสาธนาวิชา เพื่อให้เยาวชนสามารถต่อยอดการศึกษาเล่าเรียนในระดับสูงต่อไป นอกจากนี้ยังได้รับการสนับสนุนและแรงผลักดันจากพระครูปลัดสมศักดิ์ มังคโล เจ้าอาวาสวัดบุญบางสิงห์ ที่ช่วยเหลือในทุกๆ ด้าน และส่งผลให้โรงเรียนแห่งนี้ได้ถือกำเนิด ขึ้นมาเป็นสถานศึกษา ทั้งนี้ชื่อแรกเริ่มของโรงเรียน ตามประกาศของกระทรวงศึกษาธิการ ใช้ชื่อว่า โรงเรียนสิงห์ปทุมราษฎร์วิทยา จนต่อมาในปี พ.ศ. 2546 จึงได้เปลี่ยนชื่อมาเป็นโรงเรียนหอวังปทุมธานี อย่างที่ใช้ในปัจจุบัน

ขอบคุณรูปภาพจาก : เว็บไซต์ อบต.สวนพริกไทย

ศูนย์เรียนรู้การเกษตรพอเพียง (ศูนย์เครือข่าย) เป็นสถานที่แห่งความภาคภูมิใจของชุมชน เนื่องด้วยเป็นแหล่งเผยแพร่องค์ความรู้ของชุมชนที่สามารถเล่าเรื่องราวประวัติศาสตร์ความเป็นมาของการต่อสู้กับปัญหาการเปลี่ยนแปลงในอดีตของชุมชน เช่น ปัญหาการขาดที่ดินทำกินต้องเช่าที่ดินเพื่อทำนา ทำสวน ปัญหาน้ำเน่าเสียจากเมืองและอุตสาหกรรม ปัญหาน้ำหลาก น้ำท่วมขัง ปัญหาการปลูกพืชเชิงเดี่ยวที่ทำให้ผลผลิตตกต่ำและเกิดโรค

ระบาด ทำให้ราคาขายไม่คุ้มทุน แม้แต่ปัญหาการขาดแคลนน้ำสำหรับบริโภคแม้ที่ตั้งของชุมชนอยู่ใกล้เมืองหลวงก็ตาม จนนำไปสู่แนวทางการรวมตัวกันเพื่อแก้ไขปัญหาของชุมชน โดยได้รับการส่งเสริมและสนับสนุนจากหลายหน่วยงานด้วยกัน โดยเริ่มต้นจากสำนักงานเกษตรอำเภอเมืองปทุมธานี สำนักงานเกษตรจังหวัดปทุมธานี ที่เข้ามาพัฒนาต่อยอดทุนศักยภาพที่เป็นจุดแข็งของชุมชน เช่น ภูมิปัญญาเรื่องสูตรอาหารต่างๆ นำไปสู่การสร้าง

อาชีพสร้างรายได้ให้กับสมาชิก
ในชุมชน อีกทั้งการต่อยอดเรื่อง
การทำนา ซึ่งอาชีพหลักที่ชุมชน
ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพ ก็ได้รับ
แรงส่งเสริมและสนับสนุน เช่น
โรงสีชุมชน การแปรรูปข้าว
การปลูกพันธุ์ข้าวกล้อง เป็นต้น
ทั้งนี้มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลย
อลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์
ก็เป็นอีกหนึ่งหน่วยงานที่เข้ามา
ช่วยส่งเสริมชุมชนในด้าน

การเกษตร และเพิ่มรายได้ให้กับ
ชุมชน ทั้งนี้ผู้เขียนจะกล่าวราย
ละเอียดเพิ่มเติมในบทต่อไป
ดังนั้นศูนย์เรียนรู้การเกษตร
พอเพียง (ศูนย์เครือข่าย) แห่งนี้
จึงเปรียบเสมือนสถานที่ที่
ถ่ายทอดองค์ความรู้ แนวทาง
การแก้ไขปัญหา แนวทางที่ทำให้
ชุมชนประสบความสำเร็จเป็น
ชุมชนบ้านคลองบางสิงห์ หมู่ที่ 8
ตำบลสวนพริกไทย จนถึงทุกวันนี้

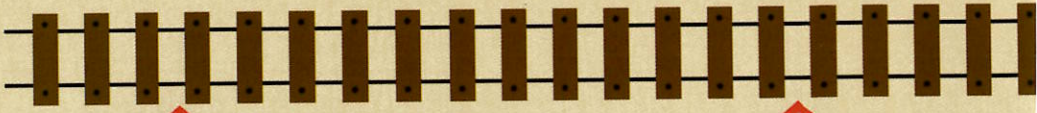
ร้านค้าชุมชน

เมื่อเวลาผ่านไปประมาณถึงเที่ยงวัน หลังจากสำรวจบริบทชุมชน และสถานที่สำคัญต่างๆ ในชุมชนแล้ว ทั้งผู้เขียนและคณะต่างรู้สึกหัวกันเต็มที ผู้ใหญ่เอ๋จึงพาเราไปกินข้าวเที่ยงที่ร้านค้าชุมชน โดยผู้ใหญ่เอ๋ได้นำเสนอกับผู้เขียนและคณะว่า ที่ร้านค้าชุมชนนี้มีอาหารหลากหลายที่สมาชิกในชุมชนเป็นผู้ขาย ทั้งอาหารตามสั่ง ผัดไทย หอยทอด ก๋วยเตี๋ยวเรือ ห่อหมก ขนมไทยต่างๆ ผักและผลไม้สดๆ แม้กระทั่งกล้วยทอด เปือกทอด มันทอดก็มีเช่นกัน เมื่อผู้เขียนและคณะได้ยินดังนั้น จึงรีบพยักหน้าเพื่อให้ผู้ใหญ่เอ๋รีบพาไปที่ร้านค้าชุมชนอย่างรวดเร็วที่สุด และเมื่อไปถึงตรงบริเวณร้านค้าชุมชนก็พบว่า ที่ร้านค้าชุมชนมีลูกค้ามาซื้อของและกินข้าวเที่ยงกันเยอะพอสมควร ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นลูกค้าที่ทำงานอยู่บริษัทเอกชนที่อยู่บริเวณใกล้เคียงชุมชน ถือว่าพื้นที่ดังของชุมชนมีทำเลที่ดีมาก เหมาะแก่การค้าขาย ซึ่งเป็นการช่วยเสริมให้ชุมชนสร้างรายได้เพิ่มให้กับตนเองอีกด้วย

แผนที่เดินดินชุมชน

ที่ทำการผู้ใหญ่บ้าน

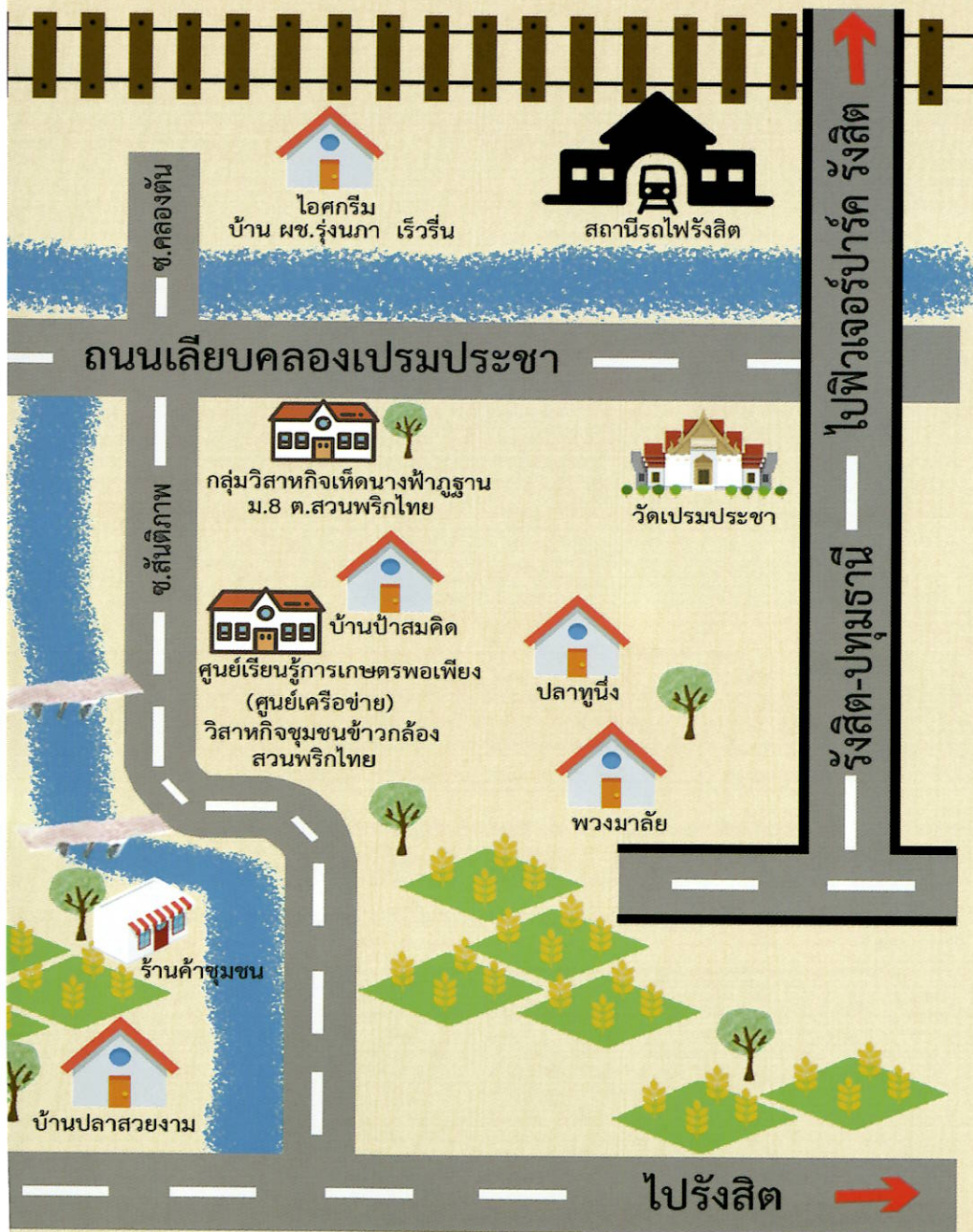
บ้านนายก อ.บ.ต.

บ้านป่าซุ ขนมหวาน

บ้านคลองบางสิงห์

4

ทุนของสวนพริกไทย

ใน บทนี้ผู้เขียนจะพาทุกท่านไปพบกับทุนศักยภาพของชุมชน บ้านคลองบางสิงห์ หมู่ที่ 8 ตำบลสวนพริกไทย ที่เป็นจุดแข็งที่ทำให้ชุมชนแห่งนี้เป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ ในปี พ.ศ. 2559 ที่ได้รับการแต่งตั้งขึ้นโดยกรมพัฒนาชุมชน โดยผู้เขียนจะนำเสนอในหัวข้อดังนี้ ปราชญ์ชุมชน (ป้าสมคิด) กลุ่มวิสาหกิจชุมชนข้าวกล้องปลอดภัย กลุ่มผู้ปลูกผักปลอดสารพิษ กลุ่มวิสาหกิจเห็ดนางฟ้าภูฐาน และกลุ่มวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านบางสิงห์พัฒนา (सानตะกร้า)

ปราชญ์ชุมชน นางสมคิด รุ่งแจ่ม

“ป้าสมคิด” หรือนางสมคิด รุ่งแจ่ม เป็นบุคคลสำคัญของชุมชน เนื่องจากคุณประโยชน์ต่างๆ ที่ป้าสมคิดได้ทำไว้เพื่อชุมชนนั้นมีมากมาย โดยผู้เขียนจะค่อยๆ เริ่มเล่าเรื่องจากประวัติส่วนตัวของป้าสมคิด จนนำไปสู่แนวคิด คุณประโยชน์และความสำเร็จที่เป็นรูปธรรมของป้าสมคิด ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

“ป้าสมคิด” หรือนางสมคิด รุ่งแจ่ม แต่งงานกับ นายสมนึก รุ่งแจ่ม มีบุตรและบุตรร่วมกัน 3 คน ได้แก่ นายสมบัติ รุ่งแจ่ม นายสมยศ รุ่งแจ่ม และนางสาวฐิติมา รุ่งแจ่ม ป้าสมคิดมีอาชีพหลักที่หาเลี้ยงครอบครัวคือเป็นเกษตรกรทำนา ข้าวที่ป้าสมคิดปลูกมีทั้งข้าวหอมและข้าวกล้อง จนสามารถเลี้ยงดูครอบครัวและส่งลูกเรียนจนจบปริญญาตรีได้ 2 คน ซึ่งเป็นสิ่งที่ป้าสมคิดภูมิใจมาก

ส่วนคุณประโยชน์ที่ป้าสมคิดทำให้ชุมชน ได้แก่ ให้สถานที่บ้านของตนเองเป็นที่ตั้งศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีประจำตำบลสวนพริกไทย ให้เป็นที่ตั้งศูนย์เรียนรู้การเกษตรพอเพียง (ศูนย์เครือข่าย) ให้เป็นที่ตั้งโรงสีข้าวชุมชนตำบลสวนพริกไทย ให้เป็นสถานที่ฝึกอบรมของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร ให้เป็นสถานที่ถ่ายทอดความรู้ของเกษตรกรและประชาชนทั่วไป ให้เป็นสถานที่ศึกษาดูงานของเยาวชนและประชาชนทั่วไปรวมถึงชาวต่างชาติ ให้เป็นสถานที่นัดหมายของเกษตรกรประชาชนทั่วไป และหน่วยงานของรัฐและเอกชน นอกจากนี้ป้าสมคิดยังเป็นผู้นำในกลุ่มต่างๆ ด้วย เช่น ประธานศูนย์ส่งเสริมและผลิตพันธุ์พืชชุมชน (ข้าว) ตำบลสวนพริกไทย ประธานวิสาหกิจชุมชนข้าวกล้องอินทรีย์ตำบลสวนพริกไทย และกรรมการศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลสวนพริกไทย

นอกจากนี้ป้าสมคิดยังได้รับรางวัลต่างๆ จากหน่วยงาน ดังนี้

1. ได้รับวุฒิปดการผ่านการฝึกอบรมหลักสูตรการจัดทำบัญชีฟาร์มและได้รับคัดเลือกให้เป็นครูบัญชีเกษตรอาสาในปี พ.ศ. 2545
2. ได้รับเกียรติยศ เป็นผู้หญิงเก่งสาขาเกษตรกร ประจำปี พ.ศ. 2545 ในงานวันสตรีสากลจังหวัดปทุมธานี
3. รางวัลรองชนะเลิศอันดับ 1 การคัดเลือกเกษตรกรดีเด่นสาขาอาชีพทำนาประจำปี พ.ศ. 2550
4. รางวัลชนะเลิศ การคัดเลือกเกษตรกรดีเด่นสาขาอาชีพทำนา ระดับจังหวัด ปี พ.ศ. 2552
5. รางวัลชนะเลิศ เกษตรกรดีเด่นสาขาทำนา ระดับเขต ปี พ.ศ. 2553
6. ได้รับโล่ประกาศเกียรติคุณ โครงการยกย่องคนดี ชุมชนดี สังคมดี (บัวงามปทุมธานี) ในปี พ.ศ. 2554
7. ประกาศเกียรติคุณเกษตรกรดีเด่นสาขาอาชีพทำนาชนะเลิศที่ 1 เขต ประจำปี พ.ศ. 2554

ทั้งนี้ นี่เป็นเพียงรางวัลส่วนหนึ่งเท่านั้นที่ป้าสมคิดได้รับจากหน่วยงานภาครัฐ และล่าสุดเมื่อเดือนเมษายน ปี พ.ศ. 2562 ที่ผ่านมามีป้าสมคิดยังได้รับปริญญาวชิราวุฒิศาสตร์บัณฑิตกิตติมศักดิ์ สาขาวิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อม คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ของมหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ โดยพระบาทสมเด็จพระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นผู้พระราชทานปริญญาดังกล่าว ถือเป็นเกียรติอันสูงสุดของป้าสมคิด ผู้หญิงตัวเล็กๆ คนหนึ่งที่เป็นเพียงเกษตรกรทำนา ปลูกข้าวขายเพื่อหาเลี้ยงครอบครัวและส่งลูกหลานให้เรียนจบสูงๆ แต่มีโอกาสได้เรียนรู้และลองปฏิบัติจริงจนประสบความสำเร็จเป็นตัวอย่างที่ดีของคนรุ่นหลังอย่างทุกวันนี้

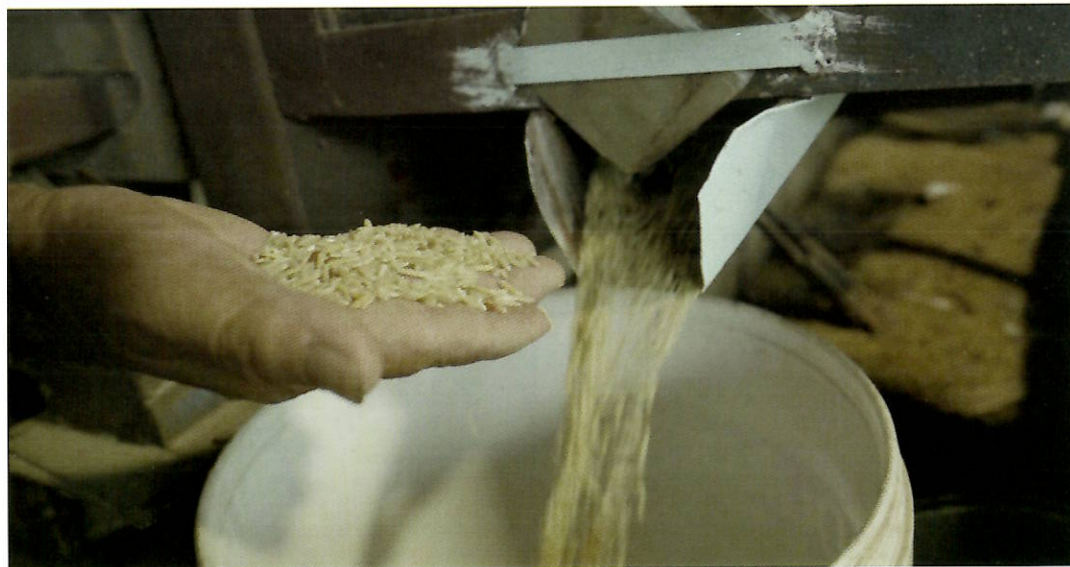
วันรับปริญญา ป้าสมคิดถ่ายทอดความรู้กับ รศ.ดร.นฤมล ธนานันต์
รองอธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์

นางสมคิด รุ่งแจ่ม (ป้าสมคิด) และ นายสมนึก รุ่งแจ่ม (สามีของป้าสมคิด)

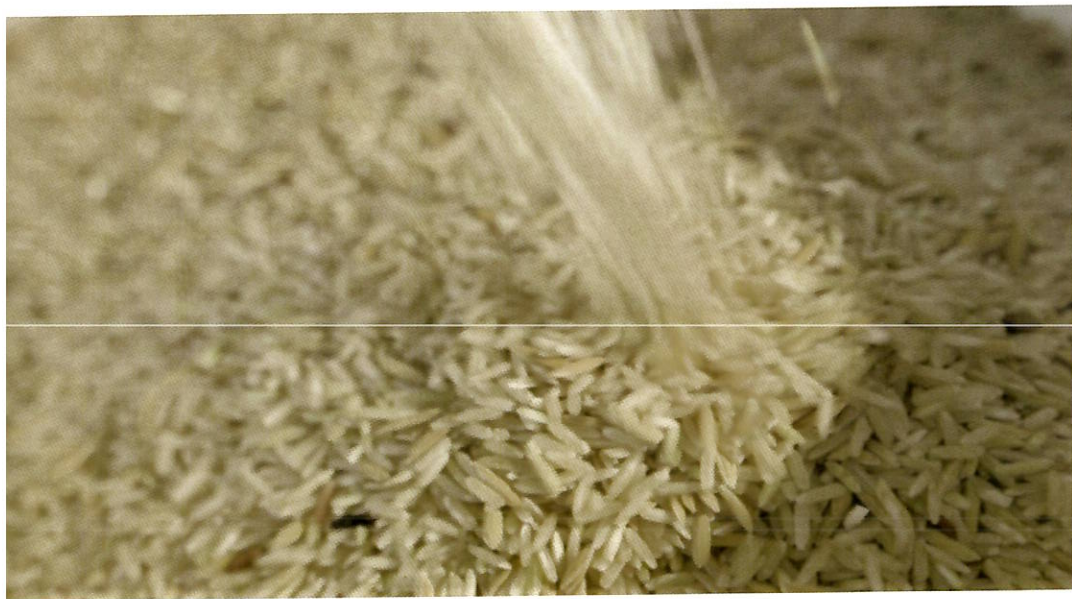

กลุ่มวิสาหกิจชุมชนข้าวกล้องสวนพริกไทย

กลุ่มวิสาหกิจชุมชนข้าวกล้องสวนพริกไทยแห่งนี้ มีผู้ดูแลกลุ่ม คือ ป้าสมคิด รุ่งแจ่มของพวกเรานั่นเอง ป้าสมคิดได้เล่าประวัติความเป็นมาของกลุ่มข้าวกล้องนี้ให้ผู้เขียนฟังว่า

“ย้อนกลับไปเมื่อปี พ.ศ. 2538 มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ นำโดยอาจารย์สุนทร จินธรรม ได้ลงพื้นที่เพื่อจัดเวทีประชาคมร่วมกับชุมชนบ้านคลองบางสิงห์ หมู่ที่ 8 ตำบลสวนพริกไทย โดยอาจารย์ได้ถามพวกป้าว่า ในชุมชนแห่งนี้ทำอาชีพอะไรกันเป็นส่วนใหญ่ ป้าก็ได้คำตอบว่าทำนาเป็นส่วนมาก โดยเราจะปลูกข้าวแข่งกัน เช่น ข้าวข35 (รังสิต 80) และข้าวสุพรรณบุรี 1 อาจารย์ได้ถามป้าว่าทำไมไม่แปรรูปข้าวเป็นข้าวกล้อง ป้าจึงคิดขึ้นมาได้ว่า เราซื้อข้าวกินทุกอย่างที่เราทำนาเอง ทำไมเราไม่แปรรูปข้าวและจะได้เป็นการลดรายจ่ายให้กับครอบครัวและเป็นช่องทางการจำหน่ายเพื่อหารายได้เพิ่มให้กับครอบครัวด้วย แต่ตอนนั้นป้ายังไม่มีข้าวที่จะทำเป็นข้าวกล้องเลย พออาจารย์สุนทรพูดอย่างนั้นป้าก็กลับมาวางแผนว่าจะหาข้าวที่ไหน ถ้าเป็นข้าวที่เราทำนานั้นมันจะแข่งมาก พอได้มีสมาชิกในชุมชนคนหนึ่งแนะนำให้ทำข้าวกล้องหอมคลองหลวง 1 อยู่แถวเลยบอกว่าลองนำมาสีดูว่ามันจะแข็งหรือเปล่า ป้าจึงลองเอามาสีดูปรากฏว่าเป็นข้าวนี้มอมอย่างที่เราต้องการ ตอนแรกๆ ป้าก็ลองกินข้าวกล้องแต่ก็กินไม่เป็น จะขายก็ขายไม่ได้ ผ่านไปไม่ทันไรอาจารย์สุนทรก็ให้เครื่องสีข้าวมือมาเครื่องนึง โดยจะใส่ข้าวเปลือกได้ประมาณ 1 ถึงหรือประมาณ 10 กิโลกรัม โดยต้องใช้มือโยกช่วยเหมือนเป็นการออกกำลังกายไปในตัว พอสีมาครั้งแรกก็ต้องนำออกมา “ผัด” ข้าวแล้วนำไปสีใหม่ทำอย่างนี้จนกว่าจะเหลือข้าวเปลือกน้อยที่สุด ดำเนินการทำอย่างนี้มาประมาณ 1 ปี

ต่อมาเมื่อโครงการโรงสีข้าวขององค์การบริหารส่วนจังหวัดปทุมธานี มาสนับสนุนเป็นเครื่องใช้ไฟฟ้า ชุมชนจึงขอเป็นเครื่องจักรสีข้าว ป้าสมคิดจึงนำมาดัดแปลงมาเป็นสีข้าวกล้อง พอสีเสร็จก็ต้องจ้างคนในพื้นที่มากระเทยข้าว เพื่อจะเป็นการแยกต้นข้าวและปลายข้าวออกจากกัน ซึ่งป้าก็ทำอยู่ระยะหนึ่ง ต่อมามีเจ้าหน้าที่เกษตรมาช่วยซื้อข้าวกล้องของป้า และอาจารย์สุนทรก็นำข้าวกล้องของป้าไปออกงานที่เมืองทองธานี งานที่ฟิวเจอร์พาร์ครังสิต และงานที่ครุสภาในกรุงเทพฯ อีกทั้งยังมีการนำไปเปิดตลาดที่ศาลากลางจังหวัดปทุมธานี งานธงฟ้า และงานสาธารณสุขในกรุงเทพฯ จึงทำให้มีคนรู้จักข้าวกล้องของป้ามากขึ้น ตอนนั้นป้าจึงออกขายเองบ้างที่งานวัดศาลเจ้า วันนั้นมีคนสนใจซื้อข้าวกล้องของป้าจำนวนมาก อีกทั้งอาจารย์สุนทรยังไม่ทิ้งป้าท่านถามถึงเสมอบางครั้งก็มาเยี่ยมกลุ่มของป้าเสมอ ตัวป้าเองไม่เคยลืมบุญคุณของอาจารย์เลย ที่ให้ความรู้กับป้าอันสูงสุด ตอนนั้นลูกค้าป้ารู้จักป้า

มากขึ้นจนไม่ต้องออกไปขายข้างนอกบ้านแล้วขายอยู่กับบ้านบางครั้ง
เจ้าหน้าที่ก็ให้ไปขายข้างนอกบ้างเป็นบางครั้ง

ต่อมาปี พ.ศ 2545 ป้าได้ไปประชุมที่โรงแรมแอมบาสเดอร์ที่พญา
ในโครงการศูนย์ข้าวชุมชน ป้าไปเจอโรงสีข้าวขาวที่เขานำมาแสดงในวันนั้น
ป้าจึงได้ไปคุยกับเจ้าของโรงสีข้าวว่าถ้าให้ทำเครื่องจักรสีข้าวกล้องจะ
ทำได้ไหม เจ้าของโรงสีข้าวบอกว่าจะลองทำดู ซึ่งโรงสีขำนี้อยู่พุนนาค
จังหวัดชลบุรี ป้าก็ทำการติดต่อกับโรงสีมาตลอดจนทำให้ป้าตกลงสั่งซื้อ
เองในราคาเครื่องละ 40,000 บาท เครื่องสีขำนี้นี้จะสีข้าวได้ประมาณวันละ
100 กิโลกรัม โดยจะสีวันละ 30 ถึงหรือประมาณ 300 กิโลกรัม เวลาที่
ใช้ในการสีแต่ละครั้งประมาณ 5 ชั่วโมง ต้องเวียนขึ้น 6 ครั้งจนกว่าข้าว
เปลือกจะเหลือน้อยที่สุด พอสีเสร็จเรียบร้อยแล้วก็นำมาเก็บกากที่
เป็นข้าวเปลือกและเศษผงออกให้หมดจนเหลือแต่ข้าวกล้องอย่างเดียว
จึงนำมาบรรจุเข้าถุงได้”

เมื่อฟังจบ ผู้เขียนก็รู้สึกได้ว่า ป้าสมคิดทุ่มเทพลังงานและพลังใจให้กับการผลิตข้าวกล้องเป็นอย่างมาก อีกทั้งข้าวกล้องของป้าสมคิดยังเป็นข้าวกล้องปลอดภัยที่ได้รับการรับรองมาตรฐาน GMP (GMP คือ มาตรฐานการผลิตผลิตภัณฑ์ เป็นเกณฑ์ควบคุมการผลิต (Good Manufacturing Practice) ตลอดจนกระบวนการควบคุมให้ปฏิบัติตามของกองบริหารคุณภาพผลิตภัณฑ์แห่งรัฐหรือชุมชนนั้นๆ เพื่อการวิจัย การผลิต การบริโภค และการประกอบการค้าที่ดีขึ้น) จากศูนย์วิจัยข้าวปทุมธานีอีกด้วย นอกจากนี้ผู้เขียนยังได้ยื่นผู้ใหญ่เอ๋เล่าให้ฟังเพิ่มเติมว่า ข้าวกล้องของป้าสมคิดขายดีมาก จนสามารถส่งลูกๆ เรียนจบปริญญาตรีถึง 2 คนด้วยกัน จะเห็นได้ว่า ความทุ่มเทและความพยายามในการพัฒนาตนเองของป้าสมคิด และสมาชิกกลุ่มนั้น ทำให้กลุ่มวิสาหกิจชุมชนข้าวกล้องสวนพริกไทยแห่งนี้ เป็นต้นแบบของกลุ่มที่ประสบความสำเร็จ จนสามารถคว้ารางวัลรองชนะเลิศอันดับที่ 2 ของการคัดเลือกศูนย์ส่งเสริมและพันธุ์ข้าวชุมชนดีเด่น

ระดับจังหวัด เมื่อปี พ.ศ. 2550 ที่ผ่านมามีด้วย

นอกจากนี้ผู้เขียนได้ให้ป้าสมคิดช่วยเหลือขั้นตอนและวิธีการผลิตข้าวกล้องปลอดภัยตั้งแต่ต้นจนบรรจุถุง ได้ความดังนี้

1. นำข้าวเปลือกที่เก็บเกี่ยวแล้วมาตากแดดไว้ประมาณ 1-2 วัน
2. นำข้าวเปลือกที่ตากแดดแล้วมาปักไว้ในยุ้งข้าวประมาณ 1 อาทิตย์เพื่อให้ข้าวหักเป็นปลายมาก
3. นำข้าวเปลือกที่ปักไว้ในยุ้งมาสีเป็นข้าวกล้องตามจำนวนที่เราต้องการแต่จะต้องเวียนสีข้าวขึ้น 5 รอบเพื่อให้ข้าวเปลือก เหลือน้อยที่สุด
4. เก็บกากข้าวเพื่อนำข้าวเปลือกที่ปนอยู่กับข้าวกล้องออกมาให้หมด
5. นำไปผัดข้าวเพื่อให้ละอองที่ติดอยู่กับเมล็ดข้าวกล้องออก
6. นำบรรจุถุงและติดสติ๊กเกอร์พร้อมจำหน่าย

กลุ่มผู้ปลูกผักปลอดสารพิษ

นางอุดมรัตน์ ชมพูอ่อน (ป้าเล็ก)

อีกกลุ่มหนึ่งของชุมชนบ้านคลองบางสิงห์ที่ประสบความสำเร็จ คือกลุ่มผู้ปลูกผักปลอดสารพิษ โดยผู้เขียนได้รู้จักกับ “ป้าเล็ก” หรือนางอุดมรัตน์ ชมพูอ่อน หนึ่งในผู้ปลูกผักปลอดสารพิษ และเป็นเจ้าของแปลงผักปลอดสารพิษที่ให้ทางผู้เขียนและคณะได้สำรวจกันในวันนี้ เมื่อผู้เขียนแนะนำตัวกับทางป้าเล็กแล้ว ได้เริ่มต้นสอบถามถึงรายละเอียดของกลุ่มผู้ปลูกผักปลอดสารพิษ โดยป้าเล็กเล่าให้ฟังว่า

“ป้าได้เริ่มต้นปลูกผักปลอดสารพิษมาได้แล้ว 20 ปี โดยได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานเกษตรจังหวัดปทุมธานี และทำเรื่อยมาจนถึงทุกวันนี้ โดยผักที่ป้าปลูกส่วนใหญ่จะเป็นผักบุ้งพันธุ์ตรง มะระ และกระเจี๊ยบเขียว โดยวิธีการปลูกผักปลอดสาร จะเริ่มจากการไถดิน และตากแดดไว้ 2-3 วันให้ดินแห้ง จากนั้นจึงใส่ปุ๋ยคอก พรวนขี้วัวหรือขี้เป็ด แล้วไถดินกลบ จากนั้นค่อยหว่านเมล็ดผักเพื่อปลูกต่อไป ส่วนขั้นตอนในการผลิต ถ้าเป็นผักบุ้งเมื่อหว่านเสร็จได้ 20 วัน ก็จะตัดขายส่งลูกค้า โดยจะรีบไปที่รุ่งรังทิ้ง เพื่อความสวยงาม แล้วจึงทำความสะอาดล้างน้ำให้สะอาด แล้วก็แพ็คใส่ถุง ถุงละ 5 กิโลกรัม ลูกค้าที่มารับคือ บริษัทที่อยู่แถวชุมชนและวางขายที่ร้านค้าในชุมชน”

กลุ่มวิสาหกิจเห็ดนางฟ้าภูฐาน

นายสมหมาย นาคโต (พี่หมาย)

กลุ่มวิสาหกิจเห็ดนางฟ้าภูฐาน เป็นกลุ่มที่เกิดขึ้นมาจากงบประมาณจากกองทุนหมู่บ้านประชารัฐ เมื่อปี พ.ศ. 2559 โดยกลุ่มนี้ได้รับงบประมาณสนับสนุนจากภาครัฐและงบประมาณของส่วนตัว และได้ดำเนินการต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน ซึ่งกลุ่มนี้สามารถผสมก้อนเชื้อเห็ดขาย และเพาะเห็ดขายด้วย โดยแกนนำกลุ่ม คือ นายสมหมาย นาคโต หรือพี่หมาย ทั้งนี้ตอนที่ผู้เขียนไปถึงกลุ่ม พี่หมายกำลังผสมเชื้อเห็ดและอัดใส่ถุงอยู่ ผู้เขียนจึงรบกวนให้พี่หมายแนะนำขั้นตอนการเพาะเชื้อเห็ดให้ฟัง โดยพี่หมายได้เล่าตั้งแต่ส่วนผสมที่ใช้ และขั้นตอนในการเพาะเห็ด มีดังนี้ ส่วนผสมจะใช้ ข้าวเลื่อย ยางพารา รำ ปูน ผสมให้เข้ากัน จากนั้นจะกรอกใส่ถุง ขนาดถุงละ 1 กิโลกรัม จะใส่คอขวด และปิดฝาขวดเพื่อรอเข้าตู้นึ่งในอุณหภูมิ 100 องศา จำนวน 6 ชั่วโมง โดยตู้นึ่งของกลุ่มสามารถบรรจุถุงได้ถึงจำนวน 1,600 ถุง และเมื่อนึ่งถุงเพาะเชื้อเสร็จ จะวางพักให้เย็น วันรุ่งขึ้นจึงจะหยอดเชื้อ โดยต้องหยอดเชื้อไม่ควรเกิน 7 วัน ไม่เช่นนั้นเชื้อราจะลง จากนั้นจึงนำเข้าโรงเรือน โดยใช้ระยะเวลาประมาณ 1 เดือนถึงจะออกดอก ซึ่งพี่หมายจะส่งขายที่ตลาด หมู่บ้านไวก้อาส์และที่ร้านคำชุมชน

กลุ่มวิสาหกิจชุมชน กลุ่มแม่บ้านบางสิงห์พัฒนา (สานตะกร้า)

เรวดี นาคโต (พี่น้อง)

กลุ่มสานตะกร้าเป็นกลุ่มย่อยที่แตกออกมาจากกลุ่มวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านบางสิงห์พัฒนา โดยกลุ่มสานตะกร้านี้มีสมาชิกในกลุ่ม ประมาณ 20 คน ซึ่งส่วนใหญ่อายุเฉลี่ยที่ประมาณ 50 ปี ซึ่งก็เกือบๆ เป็นผู้สูงอายุ โดยผู้เขียนได้มีโอกาสนสัมภาษณ์พี่น้อง (เรวดี นาคโต) ผู้เป็นหนึ่งในสมาชิก โดยพี่น้องเล่าให้ฟังว่า จุดเริ่มต้นของกลุ่มสานตะกร้าเกิดขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2558 ทางกศน.ตำบลสวนพริกไทย ได้เข้ามาสนับสนุนและหาวิทยากรเข้ามาสอนการสานตะกร้า เมื่อสมาชิกกลุ่มได้เรียนรู้จึงมีความต้องการที่จะทำอีกทั้งมีใจรักที่จะทำด้วย จึงต่อยอดพัฒนาดตนเองขึ้นเรื่อยๆ โดยกลุ่มนี้ได้รับงบประมาณสนับสนุนมาจากกองทุนหมู่บ้านและทางอบต.สวนพริกไทยด้วย ทั้งนี้ผู้เขียนได้นั่งดูสมาชิกของกลุ่มสานตะกร้าทำให้รู้เลยว่าการทำงานมาก โดยเฉพาะการขึ้นลายให้สวยทำยาก ถือว่าเป็นงานฝีมือที่ต้องใช้ระยะเวลาในการทำและความใส่ใจเพื่อให้ได้ผลงานที่สวยงาม โดยพี่น้องบอกว่าต้องทำให้สวยที่สุดละเอียดที่สุด เมื่อขายให้ไปลูกค้าจะต้องไม่เสียใจและเสียตายนเงิน โดยทางกลุ่มได้ตั้งราคาตะกร้าที่เป็นลายมาตรฐานอยู่ที่ 500 บาท ซึ่งผู้เขียนคิดว่าไม่แพงเลยเมื่อเทียบกับงานละเอียดและความใส่ใจที่สมาชิกมีให้กับตะกร้าแต่ละใบ

5

ราชภัฏกับสวนพริกไทย

มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ จังหวัดปทุมธานี ได้น้อมนำพระบรมราโชบายของพระบาทสมเด็จพระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัวที่พระราชทานแก่อธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏทั่วประเทศว่า ขอให้มหาวิทยาลัยราชภัฏได้ทำหน้าที่พัฒนาระดับคุณภาพการศึกษาและพัฒนาท้องถิ่นที่เป็นที่ตั้งของตนเอง ดังนั้นมหาวิทยาลัยจึงได้ลงพื้นที่ที่ชุมชนบ้านคลองบางสิงห์ หมู่ที่ 8 ตำบลสวนพริกไทย เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนให้ดีขึ้น และให้ประชาชนมีความสุขมากขึ้น โดยได้เริ่มลงพื้นที่ตั้งแต่ปีพ.ศ. 2538 จนถึงปัจจุบัน ทั้งนี้ผู้เขียนได้เล่ารายละเอียดการทำงานที่ผ่านมาของมหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์กับชุมชนแห่งนี้ไว้ในหน้าต่อไป

TIMELINE ราชภัฏ

2538

ให้ความรู้เรื่องการเกษตรอินทรีย์และ
ข้าวกล้อง

2544

ส่งเสริมการปลูกข้าวกล้องหอม
ปทุมธานี 1 และข้าวหอมนิล พร้อม
บรรจุภัณฑ์ ตลาด และเครื่องสีข้าว
มือและเครื่องจักร

2554

โครงการพัฒนาชุมชนต้นแบบ
ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจ
พอเพียง เรื่องการเพาะเห็ดใน
ตะกร้า

2553

โครงการผลิตภัณฑ์ครัวเรือนตาม
แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง
เช่น ทำน้ายาล้างจาน

2557

การเสียบยอดมะนาวบน
ต่อมะขวิด

กับสวนพริกไทย

2546-2549

สินค้าข้าวกล้องขายดี
ได้รับความนิยมมาก

2550

ชุมชนได้รับคัดเลือกเป็นศูนย์
ส่งเสริมและผลิตพันธุ์ข้าว
ชุมชนดีเด่น ประเภทข้าวอื่นๆ

2552

ได้รับคัดเลือกเกษตรกรดีเด่น
สาขาอาชีพทำนา

2559

ชุมชนได้รับรางวัลชนะเลิศ
“บ้านสวยเมืองสุข” ระดับจังหวัด
และรางวัลรองชนะเลิศ
“หมู่บ้านต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียง”
ให้ความรู้การแปรรูปข้าวเป็นข้าวตัง
และข้าวแต่น

2562

ได้รับรางวัลชนะเลิศ
กลุ่มวิสาหกิจชุมชนระดับจังหวัด
และรองชนะเลิศระดับภูมิภาค

มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ ได้ดำเนินงานเพื่อพัฒนาและเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนบ้านคลองบางสิงห์ หมู่ที่ 8 ตำบลสวนพริกไทย ในพื้นที่ชุมชน ดังนี้

พ.ศ. 2538

โดยการลงพื้นที่ศึกษาปัญหาความต้องการจากผู้นำชุมชนและสมาชิกของชุมชน โดยมีการจัดประชุมเวทีประชาคม เพื่อให้ชุมชนมีส่วนร่วมทั้งร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมรับผลประโยชน์ ในอดีตชุมชนมีการทำการเกษตรแบบใช้สารเคมี ทั้งการทำนา การปลูกผัก ปลูกผลไม้ หลังจากที่มาวิทยาลัยได้พบปัญหานี้แล้ว จึงได้จัดทำโครงการบริการวิชาการให้ความรู้เรื่องการเกษตรอินทรีย์ ทั้งการทำปุ๋ยหมัก ปุ๋ยอินทรีย์น้ำ หรือน้ำหมักชีวภาพ โดยได้รับความร่วมมือจากสำนักงานพัฒนาที่ดิน ได้อบรมหมอดินอาสาให้เกษตรกร จนทำให้เกษตรกรกลุ่มหนึ่งหันมาใช้วิถีธรรมชาติทั้งเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม

พ.ศ. 2544

อาจารย์สุนทรี จินธรรมและคณะ ซึ่งในขณะนั้นเป็นผู้อำนวยการศูนย์ศึกษาการพัฒนาการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนท้องถิ่น ภายใต้การบริหารงานของรองอธิการบดีฝ่ายกิจการพิเศษ (ผู้ช่วยศาสตราจารย์เดชา เกียรติศิริ) ไปจัดเวทีประชาคมและไปให้ความรู้เรื่องข้าวกล้อง และแนะนำให้กลุ่มศูนย์ข้าวชุมชนตำบลสวนพริกไทยได้ผลิตข้าวกล้องเอง โดยไม่ต้องไปขายข้าวเปลือกให้โรงสี ซึ่งจะทำให้ขายข้าวได้ราคาเพิ่มขึ้น และเกิดประโยชน์ต่อสุขภาพของผู้บริโภค โดยทางมหาวิทยาลัยได้สนับสนุนงบประมาณในการจัดซื้อเครื่องสีมือให้ 1 เครื่อง จัดทำบรรจุภัณฑ์และฉลากสินค้าสำหรับข้าวกล้อง และจัดหาตลาดรองรับข้าวกล้องให้กับชุมชน โดยมหาวิทยาลัยได้นำกลุ่มชุมชนสวนพริกไทยไปร่วมจัดนิทรรศการและจำหน่าย

สินค้า ที่ทำเนียบรัฐบาล กรุงเทพมหานคร เมืองทองธานี ฟิวเจอร์พาร์ครังสิต และที่อื่นๆ จนผลิตภัณฑ์ของกลุ่มมียอดขายสูงขึ้น

พ.ศ. 2546-2549

สินค้าข้าวกล้องขายดี ได้รับความนิยมมาก ถึงขนาดชุมชนสีข้าวกล้องไม่ทันขาย จึงได้จัดซื้อเครื่องสีข้าวกล้องไฟฟ้า ขนาดเล็ก 1 เครื่อง และกิจการข้าวกล้องขายดีแพร่หลาย ทางองค์การบริหารส่วนตำบลสวนพริกไทยได้สนับสนุนเครื่องสีข้าวกล้องไฟฟ้า อีก 1 เครื่อง

พ.ศ. 2550

ชุมชนได้รับคัดเลือกเป็นศูนย์ส่งเสริมและผลิตพันธุ์ข้าวชุมชนดีเด่น ประเภทข้าวอื่นๆ และได้รับการคัดเลือกเกษตรกรดีเด่น สาขาอาชีพทำนา

พ.ศ. 2552

มหาวิทยาลัยมีนโยบายให้ดำเนินงานบริการวิชาการเพื่อพัฒนาท้องถิ่นให้เป็นชุมชนต้นแบบ และชุมชนตำบลสวนพริกไทยเป็นหนึ่งในชุมชนที่ได้รับการคัดเลือกให้เป็นชุมชนต้นแบบ โดยมีสำนักส่งเสริมการเรียนรู้และบริการวิชาการ เป็นหน่วยงานหลักที่รับผิดชอบในการดำเนินงาน ซึ่งสำนักส่งเสริมการเรียนรู้ฯ พร้อมคณะต่างๆ ได้ไปเยี่ยมชุมชนสวนพริกไทยเพื่อติดตามผลการดำเนินโครงการที่ผ่านมา พร้อมทั้งสำรวจความต้องการรับบริการในด้านต่างๆ เพื่อกำหนดกลุ่มเป้าหมายและพื้นที่ในการดำเนินงาน โดยเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนเป้าหมายในการกำหนดกิจกรรมเพื่อนำมาจัดทำเป็นแผนกลยุทธ์ และแผนปฏิบัติการประจำปีของสำนักส่งเสริมการเรียนรู้และบริการวิชาการ เพื่อใช้เป็นกรอบแนวทางในการดำเนินงาน ทั้งนี้ หลายโครงการเป็นโครงการที่ดำเนินการมาอย่างต่อเนื่องในช่วงหลายปีที่ผ่านมา

พ.ศ. 2553

มหาวิทยาลัยมีงานบริการวิชาการ เป็นโครงการที่ช่วยพัฒนาชุมชนตำบลสวนพริกไทย โครงการที่สำนักส่งเสริมการเรียนรู้และบริการวิชาการรับผิดชอบดำเนินการโครงการ ได้แก่ โครงการผลิตภัณฑ์ครัวเรือนตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง เช่น ทำน้ำยาล้างจาน น้ำยาอเนกประสงค์ แชมพู หลังจากอบรมแล้วมีการสอบถามความคิดเห็นและคำแนะนำในการดำเนินการการอบรมพบว่าผู้เข้าอบรมต้องการอบรมในเรื่องการเพิ่มมูลค่าของสินค้าเกษตร เช่น การปรับเปลี่ยนรูปแบบของบรรจุภัณฑ์ การเพาะเห็ดในตะกร้าหรือการแปรรูปเห็ด ทางสำนักส่งเสริมการเรียนรู้ฯ จึงได้ปรับโครงการบริการวิชาการให้ตรงกับความต้องการในปีถัดไป

พ.ศ. 2554

มหาวิทยาลัย โดยสำนักส่งเสริมการเรียนรู้และบริการวิชาการร่วมกับคณะ ดำเนินโครงการบริการวิชาการเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนสวนพริกไทยหลายโครงการ กล่าวคือได้ดำเนินโครงการพัฒนาชุมชนตำบลสวนพริกไทย ต่อเนื่องจากปี พ.ศ. 2553 คือโครงการพัฒนาชุมชนต้นแบบตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (เรื่องการเพาะเห็ดในตะกร้า) เนื่องจากชุมชนสวนพริกไทย ประสบปัญหาอุทกภัยทุกปี โดยน้ำได้ท่วมโรงเห็ด ทำให้โรงเรือนและผลิตภัณฑ์เสียหาย ชุมชนได้ขอให้ทางมหาวิทยาลัยช่วยแก้ปัญหาดังกล่าว ทางมหาวิทยาลัยจึงได้จัดโครงการอบรมการเพาะเห็ดในตะกร้า ซึ่งสามารถเคลื่อนย้ายได้เมื่อมีเหตุอุทกภัย ทำให้เกิดความเสียหายต่อผลผลิตน้อย นอกจากนั้นชุมชนยังต้องการให้ฝึกอบรมอาชีพทางคณะวิทยาการจัดการได้จัด โครงการอบรมวิชาชีพงานประดิษฐ์จากดินไทย - ดินญี่ปุ่น “ชุดน้ำพริกปลาทุ”

นอกจากนี้ผลผลิตข้าวกล้องของชุมชนสวนพริกไทยเป็นสิ่งที่ต้องการอย่างมากในตลาด แต่มีข้อด้อยในเรื่องการออกแบบผลิตภัณฑ์ มหาวิทยาลัยโดยคณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรม จึงได้ดำเนินโครงการการอบรมทำบรรจุภัณฑ์ใหม่เพื่อเพิ่มมูลค่าของผลิตภัณฑ์ที่มี เช่น ถุงบรรจุผลิตภัณฑ์ข้าวกล้อง

พ.ศ. 2557

มหาวิทยาลัยได้ไปให้ความรู้และคำแนะนำการเสียบยอดมะนาวบนตอมะขวิดพบว่าชุมชนได้นำความรู้ไปขยายพันธุ์โดยการเสียบยอดมะนาวบนตอมะขวิดทำให้ชุมชนสามารถจำหน่ายกิ่งและลูกมะนาวเป็นการสร้างรายได้เพิ่มขึ้น หลังการติดตาม พบว่า มะนาวมีผลผลิตลดลง ชุมชนต้องการให้มหาวิทยาลัยไปตรวจสอบสภาพดิน เพื่อต้องการหาวิธีการปรับปรุงดินให้เหมาะสมแก่การเพาะปลูก

พ.ศ. 2559

มหาวิทยาลัยได้ไปให้ความรู้และคำแนะนำการตรวจสอบสภาพดินและการปรับปรุงดินให้มีคุณภาพและผลผลิตเพิ่มขึ้น นอกจากนี้ชุมชนต้องการลดการใช้สารเคมีในการเพาะปลูก ปรับปรุงดิน และการบำบัดน้ำเสียมหาวิทยาลัยได้ไปให้ความรู้และคำแนะนำการทำจุลินทรีย์วิธีธรรมชาติ สำหรับไล่แมลง ปรับปรุงดิน ระบบน้ำที่มีแร่ธาตุสมบูรณ์เหมาะแก่การอยู่อาศัยของสัตว์น้ำ และทำเป็นอาหารสำหรับเลี้ยงสัตว์

สำหรับในปี พ.ศ. 2559 ชุมชนได้รับรางวัลชนะเลิศ “บ้านสวยเมืองสุข” ระดับจังหวัด และรางวัลรองชนะเลิศ “หมู่บ้านต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียง” จากการติดตาม พบว่า ชุมชนมีความต้องการสร้างรายได้เพิ่มจากการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากข้าวหอมนิล และข้าวหอมปทุมธานี

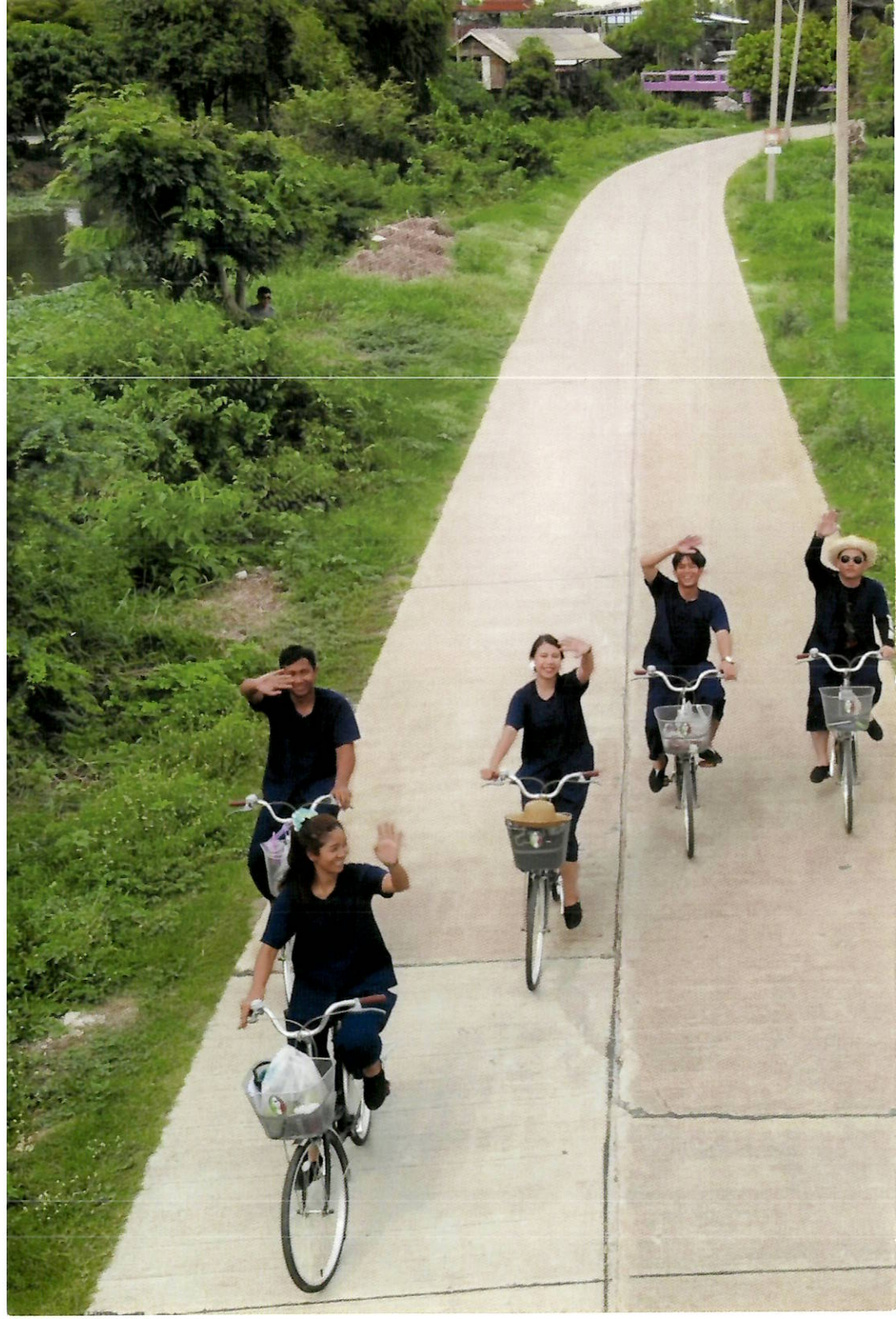
โดยมหาวิทยาลัยได้ไปให้ความรู้การแปรรูปข้าวเป็นข้าวตัง และข้าวแต๋น ซึ่งปัจจุบันชุมชนได้นำความรู้ที่ได้รับไปสร้างเป็นอาชีพเสริมทำให้มีรายได้เพิ่มขึ้น

หลังจากการอบรมชุมชนได้นำความรู้ไปทำจุลินทรีย์เพื่อใช้ในการเพาะปลูก ได้แก่ ข้าวพื้ขผักสวนครัว บำบัดน้ำเสีย และทำเป็นอาหารสำหรับเลี้ยงเป็ด ไก่ ทำให้ลดการใช้สารเคมี ลดต้นทุนการผลิต สร้างผลผลิตที่ปลอดสารเคมี และทำให้ชุมชนมีสุขภาพที่ดีขึ้น ซึ่งพบจากการตรวจสอบสุขภาพประจำปี

พ.ศ. 2562

ทั้งนี้ในปัจจุบัน การผลิตข้าวกล้องของชุมชน เหลือเพียง 1 ราย เนื่องจากตลาดทั่วไปขายข้าวกล้องเยอะขึ้น ผู้ผลิตกระจายตัวมากขึ้น ทำให้ความต้องการสินค้าของผู้บริโภคลดลง สมาชิกในกลุ่มจึงผลิตข้าวหอมปทุมแทน แต่ทั้งนี้ทางมหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ ยังคงส่งเสริม สนับสนุน และจัดกิจกรรมในด้านต่างๆ เช่น ด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจ และด้านวัฒนธรรม เพื่อพัฒนาชุมชนบ้านคลองบางสิงห์ หมู่ที่ 8 ตำบลสวนพริกไทย ให้เป็นชุมชนต้นแบบอยู่อย่างต่อเนื่อง

บทส่งท้าย

ผู้เขียนขอขอบคุณผู้ใหญ่เอ๋ ป้าสมคิด พี่หมาย ป้าเล็ก พี่น้อย และ พี่ๆ ชุมชนบ้านคลองบางสิงห์ หมู่ที่ 8 ตำบลสวนพริกไทยทุกท่าน ที่ให้ความช่วยเหลือ ให้คำแนะนำ ให้ข้อมูลของชุมชนที่เป็นประโยชน์แก่ผู้เขียน ผู้เขียนหวังเป็นอย่างยิ่งว่า จะสามารถถ่ายทอดองค์ความรู้ ความสำเร็จและความเข้มแข็งของชุมชนให้ผู้อ่านทุกท่านได้เรียนรู้ และสัมผัสเหมือนอย่างที่คุณเขียนสัมผัส

สุดท้ายนี้ผู้เขียนขอขอบคุณท่านอธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ (ผศ.ดร.สุพจน์ ทรายแก้ว) ท่านรองอธิการบดี (รศ.ดร.นฤมล ธนानันต์) และท่านผู้อำนวยการสำนักส่งเสริมการเรียนรู้และบริการวิชาการ (ผศ.เศกพร ต้นศรีประภาศิริ) ที่ให้คำแนะนำ เสนอแนะ และมอบประสบการณ์ให้ผู้เขียนได้รู้จักกับชุมชนบ้านคลองบางสิงห์ หมู่ที่ 8 ตำบลสวนพริกไทย ชุมชนต้นแบบด้านเกษตรที่ยั่งยืนแห่งนี้